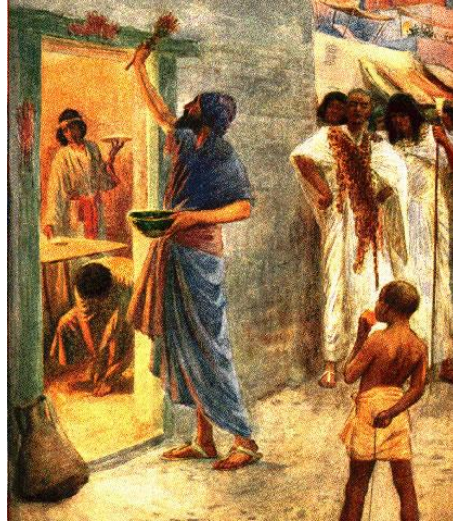

Korban Pesach – Artwork

The Angel of Death and the First Passover

The First Passover
William Margetson

Passover
Gerard Jollain

Korban Pesach in Art

Introduction

The three images shown here, the "Angel of Death" drawing from *Bible Pictures and What They Teach Us*^[1], the illustration by William Henry Margetson,^[2] and the engraving by Gerard Jollain,^[3] all depict the rites of the Passover sacrifice in Shemot 12. Each focuses on a different part of the process, either the sacrifice itself, the smearing of the blood, or the passing by of the destroying angel. The artists' varying renditions raise questions regarding the purpose of the blood, the nature of the offering, and the identity of "the destroyer" (תִּשְׁמֹרֶה).

Contrasting Images

Angel of Death

The illustration depicts both the inside and outside of an Israelite home, with the wall of the house effectively dividing the image into two scenes. The left half illuminates the destroying angel. He holds a sword in one hand and examines the smeared blood on the door-frame. Behind him a dead Egyptian lies on the floor. On the right, in the home, a family gathers around their lamb, which lies whole and as of yet untouched on the table. The figures are dressed to go, wearing hats and holding their staffs and satchels. The girl at the head of the table grasps a bundle, perhaps her matzot.

Margetson

This image focuses on the act of smearing the blood. A male figure holds a branch and spreads the blood on the outer doorway of his home. To his right, several men garbed in white, presumably his Egyptian neighbors, look on. Inside the house, two figures are visible. One seems to be setting the table while the other crouches on the floor as he sweeps something into his palm, perhaps the last remnants of unleavened bread.

Jollain

In contrast to the other renderings, Jollain sets his scene not in a private home, but outside in a public venue. A big altar stands in the center of the image and a multitude of men, women and children gather around to observe the proceedings. A male holds a lamb in one hand and a knife in the other, preparing to slaughter the offering. In the left foreground, two unidentified men^[4] stand slightly apart from the crowd, also watching the ceremony.

Relationship to the Biblical Text

The artists' choices reflect certain ambiguities in the Biblical text and different possible interpretive stances:

For whom is the blood?

In the illustration entitled "Angel of Death", the destroying angel appears to be the intended audience of the blood, while in Margetson's image, in contrast, it is the Egyptians who look at the bloodied doorpost.^[5] According to the Biblical text, for whom was the blood intended? In Shemot 12:14, Hashem says, "וְרֵאִיתִי אֶת־יְהוָה לְמַשְׁחִית", suggesting that the blood is for God Himself, so He can prevent the destroyer from harming the Israelites. This, though, begs the question – could not Hashem have saved the nation without the sign of blood? Others,^[6] thus, assert that the blood was actually aimed at the Egyptians to prove to them the worthlessness of their gods. Alternatively, the blood was a sign for the Israelites themselves^[7] ("וְיָהוָה הִדָּם לְכֶם לְאֶת־"), as they rejected idolatry and proved their loyalty to Hashem.^[8] For elaboration, see Purpose of the Pesach.

Nature of the offering

While Jollain has the lamb being killed on an actual altar, neither of the other two images includes one. Was the Pesach considered a full-fledged sacrifice with all the accompanying laws? If so, what type of offering was it? Though the annual Pesach is clearly a sacrifice, it is not clear whether this was true of the original Pesach as well. The ceremony in Egypt contained the sacrificial features of unblemished animals, sprinkling of blood, and prohibitions of leavened bread, but there is no mention anywhere in the text that there was either an altar or the equivalent of a priest. See Purpose of the Pesach for the possibility that it acted similar to a sin offering,^[9] or alternatively, as a thanksgiving or petitionary offering.^[10]

The destroying angel

Of the three artists, only the illustrator of "Angel of Death" decided to include a destroying angel in his image. He is depicted as a celestial being with wings and sword, flying through Egypt to smite all the firstborns in unmarked homes. Sefer Shemot makes no explicit mention of an angel, speaking instead just of a "מַשְׁחִית" (destroyer), whose nature is undefined. Is this being distinct from Hashem and acting independently,^[11] or is he Hashem's messenger, killing on His orders? Moreover, who actually killed the Egyptians? On one hand, we read that Hashem announces, "וְעָבַרְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהָפִיתִי כָל־בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם".^[12] On the other hand, the blood is said to be placed on the doorpost so as to prevent the "מַשְׁחִית" from harming the Israelites.^[13]

Sources

Biblical Texts

שמות י"ב:א'-י"א

(א) ויאמר ה' אל משה ואֵל אהרן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר. (ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה. (ג) דַּבְּרוּ אֵל כָּל עַדְת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֲדָשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבַיִת אֲבֹת שֶׁה לְבַיִת. (ד) וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהַיּוֹת מִשֶׁה וְלָקַח הוּא וּשְׂכָנֹו הַקָּרֹב אֵל בֵּיתוֹ בְּמִכְסֹת נֹפֶשֶׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל הַשֶּׁה. (ה) שֶׁה תַמִּים זָכַר בְּן שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן הַכֹּפְשִׁים וּמִן הָעֲזִים תִּקְחוּ. (ו) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבַּעַה עֶשֶׂר יוֹם לַחֲדָשׁ הַזֶּה וְשִׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִים. (ז) וְלָקַחוּ מִן הַדָּם וְנָתְנוּ עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם. (ח) וְאֲכָלוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מְרָרִים יֹאכְלֵהוּ. (ט) אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נֹא וּבָשָׂל מִבָּשָׂל בַּמַּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כַּרְעֵיו וְעַל קָרְבּוֹ. (י) וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהִנְתֵּר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ. (יא) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נֶעְלִיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיַדְכֶם וְאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפֹזוֹן פֶּסַח הוּא לֵה'.

שמות י"ב:י"ב-י"ג

(יב) וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה' . (יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרִאִיתִי אֶת הַדָּם וּפְסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא יִהְיֶה בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

שמות י"ב:כ"א-כ"ג

(כא) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוּ וַיִּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשִׁחֲטוּ הַפֶּסַח. (כב) וְלָקַחְתֶּם אֲגַדַּת אֲזוֹב וּטְבַלְתֶּם בַּדָּם אֲשֶׁר בַּסּוּף וְהַגַּעְתֶּם אֵל הַמַּשְׁקוּף וְאֵל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן הַדָּם אֲשֶׁר בַּסּוּף וְאַתֶּם לֹא תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר. (כג) וְעִבְרַתִּי לְנֶגֶף אֶת מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת הַדָּם עַל הַמַּשְׁקוּף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפְסַח ה' עַל הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית לָבֹא אֵל בְּתִיכֶם לְנֶגֶף.

Classical Texts

מכילתא בא פסחא ו'

ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף. מבפני? אתה אומר מבפני או אינו אלא מבחוץ? ת"ל וראיתי את הדם, הנראה לי ולא הנראה לאחרים – דברי ר' ישמעאל. ר' נתן אומר מבפנים. אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ? ת"ל והיה הדם לכם לאות – לכם לאות ולא לאחרים לאות. ר' יצחק אומר לעולם מבחוץ כדי שיהו המצריים רואין ומיעיהן מתחתכין.

מכילתא בא פסחא י"א

משכו וקחו לכם צאן – משכו מי שיש לו וקחו מי שאין לו. רבי יוסי הגלילי אומר משכו ידיכם מע"ז והדבקו במצוה. רבי ישמעאל אומר בא הכתוב ללמדך שלעולם נמנין על הפסח ומושכין את ידיהם ממנו עד שישחט ובלבד שיניח את הפסח כל שהוא. ר' יצחק אומר בא הכתוב ללמדך על בהמה דקה שהיא נקנית במשיכה... והגעתם אל המשקוף – מבפנים אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל וראיתי את הדם הנראה לי ולא לאחרים דברי רבי ישמעאל. ר' יונתן אומר מבפנים אתה אומר מבפנים או אינו אלא מבחוץ ת"ל והיה הדם לכם לאות. לכם לאות ולא לאחרים לאות. רבי יצחק אומר לא כי אלא מבחוץ כדי שיהו המצרים רואים ומעיהם מתחתכים. והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות שומע אני אם הקדים זה לזה לא יצא ת"ל ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף הא אם הקדים זה לזה יצא נמצינו למדים שלשה מזבחות היו לאבותינו במצרים המשקוף ושתי מזוזות וכו'...

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר – מגיד משנתנה רשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע שנא' לך עמי בא בחדריך וסגור דלתך בעדך וגו' (ישעיה כו כ) ואומר הנני אליך והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע (יחזקאל כא ח) ואומר והיה בעבור כבודי (שמות לג כב).

עד בקר – ללמדך כשתצא לדרך הכנס בכי טוב וצא בכי טוב וכן אתה מוצא שהאבות והנביאים נהגו בדרך ארץ וישכם אברהם בבקר (בראשית כב ג) וישכם יעקב בבקר (בראשית כח יח) וישכם משה בבקר (שמות לד ד) וישכם יהושע בבקר (יהושע ג א) וישכם שמואל לקראת שאול בבקר (שמו"א טו יב) והלא דברים ק"ו והלא האבות והנביאים שהלכו לעשות רצונו של מי שאמר והיה העולם נהגו בדרך ארץ שאר בני אדם עאכ"ו וכה"א תשת חשך ויהי לילה (תהלים קד כ) ואו' הכפירים שואגים לטרף ואומר תתן להם ילקוטון וגו' ואומר תזרח השמש יאספון וגומר מכאן ואילך יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב ואומר מה רבו מעשיך יי' וגו'...

וראה את הדם – היה ר' ישמעאל אומר והלא הכל גלוי וידוע לפניו שנאמר ידע מה בחשוכא ונהורא עמיה שרי (דניאל ב כב) ואומר גם חשך לא יחשיך ממך (תהלים קלט יב) ומה ת"ל וראה את הדם אלא בשכר מצות שהם עושים הוא נגלה עליהם וחס עליהם שנאמר ופסח ה' על הפתח ואין פסיחה אלא חייס שנאמר כצפרים עפות כן יגן ה' על ירושלם גנון והציל פסוח והמליט (ישעיה לא ה). ד"א וראה את הדם רואה הוא דם עקדתו של יצחק שנא' ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה (בראשית כב יד) וכת' ובהשחית בעם ראה (דהיי"א כא טו) מה ראה ראה דם עקדתו של יצחק שנא' אלהים יראה לו השה לעולה (בראשית כב ח).

שמות רבה ט"ז:ג'

ד"א משכו וקחו לכם צאן הה"ד (תהלים צז) יבושו כל עובדי פסל, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לשחוט הפסח, אמר לו משה רבון העולם הדבר הזה היאך אני יכול לעשות אי אתה יודע שהצאן אלהיהן של מצרים הן, שנאמר (שמות ח) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו, אמר לו הקדוש ברוך הוא חייך אין ישראל יוצאין מכאן עד שישחטו את אלהי מצרים לעיניהם שאודיע להם שאין אלהיהם כלום, וכן מצינו שעשה שבאותו הלילה הכה בכוריהם של מצרים ובו בלילה שחטו ישראל פסחיהן ואכלו והיו המצרים רואים בכוריהם הרוגים ואלהיהן שחוטין ולא היו יכולין לעשות כלום, שנאמר (במדבר לג) ומצרים מקברים את אשר הכה ה' בהם כל בכור ובאלהיהם עשה ה' שפטים, הוי יבושו כל עובדי פסל.

במדבר רבה נשא י"ג

שעיר עזים אחד לחטאת כנגד הפסח שצוה הקדוש ברוך הוא לעשות מן העזים על פרישות עבודת כוכבים לפי שעובדי עבודת כוכבים היו ישראל במצרים ולא היתה מדת הדין נותנת לגאלם עד שפרשו ממנה ועל פרישת עבודת כוכבים שעשו ונגאלו עליה כמה דתימא וראיתי את הדם ופסחתי עליכם לפיכך הקריבו כנגדה שעיר לחטאת לפי שבעון עבודת כוכבים היו מקריבין שעיר לחטאת.

Medieval Texts**ראב"ד, ספר האמונה הרמה מאמר ג' (עמ' 102-103)**

ומן הדברים המחייבים בזה אצל המתפלסים, כי הבורא ית' הפקיד אל שבע כוכבי לכת הנהגות בזה העולם תחת רצונו, וכוחו, ויכלתו. ומן השבעה כוכבים כוכב מאדים, ולו שפיכות דמים, ושפיכות דם הבעלי חיים במה שביניהם ירף הזיקם, ואמרו שהאומה שנמנעה משפיכות דמים רבה ביניהם ההרג. ולפעמים מסרה עצמה להרג על דרך עבודה מה, כמו שיעשו אנשי הודו. וכבר מצאנו עובדי הצלמים, למה שהרגישו שההרג קרוב מהם, כמו שספר עליהם אחר זה: ויורידם אליהו אל נחל קדרון וישחטם שם, השתדלו לדחות זה בשפוך מדמיהם דבר מה, כמו שנאמר עליהם: ויתגודדו כמשפטם בחרבות וברמחים עד שפוך דם עליהם. ולא אלה בלבד אלא אשת הנביא ע"ה הרגישו כמו זה בבנה והי[א]ה[ה] הוציאה ממנו דם כמאמר הכתוב עליה: ותקח צפורה צור ותכרות את ערלת בנה ותגע לרגליו עד וירף ממנו. והנה סבת זה מאמר האל ית' לו: כה אמר ה' בני בכורי ישראל ואומר אליך שלח את עמי ויעבדוני ותמאן לשלחו הנה אנכי הורג את בנך בכורך והנה זה הייעוד כאלו בו שתוף לנביא ג"כ להתמהמה ללכת, והתנצלותו אחר התנצלות. ושב עליו דבר מה מן הייעוד בבכור בניו, כמו שהיה סוף ייעוד המצריים מכת בכורות, והיה לנביא ע"ה כאלו אליו הקדמת הידיעה בשישראל יהיו נצלים מזה, בדם שיהיו על שעריהם כמו שבא בכתוב אחר כן: ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' וכו' והודיע זה לאשתו ועשתה דבר דומה לו. ונאמר ג"כ בפירוש ועבר ה' לנגוף את מצרים מאמר ישוב על פני המשיב עלינו האומר: שמתם לאל אותות, כדי שיכיר בהם בתייהם. נאמר שבתשע מכות אשר הכה בם המצרים קודם מכת בכורות, לא היה למלאך הממונה בהן ממשלה להביא כמותו לישראל, אבל כמו שהוא בכתוב: והנה לא מת מכל לבני ישראל דבר: ולכל בני ישראל היה אור במושבותם והדומים להם. אמנם במכת בכורות כמעט שהיה הדבר כולל למצרים ולישראל, לזה נאמר: ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואין ספק כי כמו זה המות הפתאומי אשר קרה לבכורי מצרים היה בשינוי מזגיהם אל קודחת חדה מופלגת שורפת והגרת הדם. ו[היה יכול ל]חנן השם בשיהיה בתייהם ג"כ מבעלי חיים שחוטים (צלויים) [מבושלים] שבורי עצמות אלא שצוה שיהיה בבית כל אחד מהם שה תמים צלוי, ועל השערים לדחות מלאכי חבו(ו)לה.

חזקוני שמות י"ב:ג,ה'-ז'

(ג) ויקחו להם איש שה ע"י שמזל טלה היה יראתם ובגללו היו עובדים לצאן אתם תקחו יראתם בידכם ולא תהיה בהם יכולת לעכב אתכם וילקו בחדש שמזלו טלה ולא יועיל להם.

(ה) שה תמים שלא יוכל היהודי לקחת בעל מום להשטט מן המצרי ולומר, אין זה ראוי לכם ואין להקפיד עליו, שהרי הוא בעל מום ונקבה וזקן, לכך נאמר תמים זכר בן שנה שמיקרין אותו לעבודתם אף על פי כן אין לירא מהם, כשתיראו שאין יכולת בידם להציל יראתם מכם בעודכם בעיר כ"ש כשתצאו מן העיר חוצה לא יוכלו להחזירכם.

(ו) והיה לכם למשמרת פרש"י נתן להם שתי מצוות דם פסח ודם מילה. כדכתיב ביחזקאל ואומר לך בדמיק חיי ואומר לך בדמיק חיי. ומתרגם יונתן בדמא דמהולתא ארחס עלך ובדמא דפסחא אפרוק יתך. והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום והא דאמרינן במסכת עבודת כוכבים אגן דפסלינן בדוקים שבעין בעינן ל' יום. דילמא ההוא לידע בין מום קבוע למום עובר והכא לידע אם יש בו מום כלל. ד"א התם כשבא ליקח מן הא"י צריך שלשים יום אבל הכא שהיו מזומנים בידם לא בעינן רק ד' ימים. עד ארבעה עשר יום כדי שיראו המצרים את יראתם קשורה בבשת ובזוי בבתי היהודים וישמעוהו צועקת ואין מושיע לה, וראיה לדבר שהרי כאן כתיב לחדש הזה ללמדך שמצוה זאת לא נהגה רק לאותו פסח. ושחטו אתו בין בחול בין בשבת, ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ משחיטת הפסח. ושחטו אתו כנגד שאמר משה הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו אמר לו הקדוש ברוך הוא ושחטו. הפסח אינו טעון נסכים ולא סמיכה ולא תנופה חי. ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל שלא יוכל שום יהודי להטיל על חברו הדבר לומר לא עשיתי אני זאת אלא אחר עשה הדבר כי כולם יהיו שותפין. בין הערבים בשעת אסיפת העם כשפועלים באים ממלאכתם.

(ז) ולקחו מן הדם ונתנו על ידי טבילת אזור כמו שפירש משה לישראל ומה שקצרה פרשה זו פירשה שנייה. על שתי המזוזות משני צדדי הפתח. ועל המשקוף לשון וישקף הוא עבר הפתח הנשקף למעלה וכל זאת שמא לא יוכלו כולם לבא בשעת שחיטה עכשיו יראו כולם דם יראתם נתון שם לבזיון. ד"א כדי שיהיה הדם כמין ח' להגין על הפתח לבלתי נתון בה את המשחית לבא ואות חיים הוא. על הבתים בבתיים דוגמת על צבאותם על חרבך תחיה.

ר' בחיי שמות י"ב:כ"ג

וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות. על דרך הפשט מפני שישראל היו סבה בפרסום האלהות בעולם בגאולה זו של מצרים על כן נצטוו במצות הפסח לעשות ענינים מפורסמים כנגד המלך הרשע שהיו ברשותו לבזות אמונת המצריים לעיניהם ולקבוע בלב אמונת הקב"ה ויראתו, ומזה נצטוו לשחוט אלהיהם ולאכלו צלי לא מבושל בקדרה כי אם צלי אש להיות הענין נגלה ומפורסם יותר לכל הנכנסים בבתיים ואף לעוברי דרך יתפרסם בריחו, וכדי לפרסם הענין עוד נצטוו לתת מן הדם במשקוף ובמזוזות שהם מקומות נגלים ומפורסמים להורות שמדת הדין מתוחה כנגד המצריים וכענין שכתוב (עמוס ט) הך הכפתור וירעשו הספים וגו': וע"ד הקבלה צריך אתה לדעת כי הכתוב הזה רמז לאותיות השם המיוחד והזכיר זה למעלה דרך בנין, הוא שאמר על שתי המזוזות ועל המשקוף כי כן דרך המסדר הבנין לסדר תחלה המזוזות ואחרי כן ישים עליהם המשקוף, אבל עתה הקדים המשקוף ואחרי כן שתי המזוזות, ובכאן תבין סוד הכתוב (משלי ח) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי, גם מאמר רב חסדא לעולם יכנס אדם שני פתחים ואחר כך יתפלל, שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שעור שני פתחים, והנני מוסיף באור בכתוב הזה ועבר ה' לנגוף את מצרים וראה את הדם, השם בתשלומו, וזהו והיה הדם לכם לאות, מלשון אותיות, על המשקוף הוא"ו, ועל שתי

המזוזות שתי ההי"ן, זהו שאמר ופסח ה' על הפתח, לשון פסיעה כלומר ידלג משם, ולא יתן המשחית לבא, בו מפני שהוא חתום בחותמו, והבן זה. ואם כן היו ד' מזבחות כנגד ד' אותיות השם, וכן אמרו במדרש ד' מזבחות היו לאבותינו במצרים ואלו הם המשקוף ושתי המזוזות והסף והיה הסף כלי קטן ועגול וכן עוד ד' כוסות של פסח כנגדם כוס ראשון של קדוש כנגד אות יו"ד שהוא קדש וכן הוא אומר (תהלים קלד) שאו ידיכם קדש, כוס ב' שאומר עליו ההגדה והוא ספור הנסים כנגד אות ה"א שמשם נמשכים הנסים והמכות, כוס ג' של ברכת המזון כנגד אות וי"ו שנקרא שמים ממה שכתוב (מלכים א ח) ואתה תשמע השמים, ומשם בא המזון ממה שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, כוס ד' שאומר עליו שפוך חמתך כנגד ה"א אחרונה שהיא מדת הדין וזה מבואר: ויתכן עוד לפי הפשט כי אות הדם רמז לחיים ומיתה, מיתה בשונאיהם היא מכת בכורות וחיים לישראל כי הדם הוא הנפש, וכיון שנעשה בהם זכרון זה ולא יתן המשחית.

רלב"ג שמות י"ב:ז'

ולקחו מן הדם – כבר יתבאר במה שאחר זה, שקבלת הדם היתה בכלי, שנאמר "וטבלתם בדם אשר בסף" (להלן, כב); ומשם היו לוקחים מהדם, כשיטבלו בו אגודת אזור. ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף – ראוי שתדע, שזאת ההזאה היתה לפני מהבית, כמו שאמר אחר זה "והיה הדם לכם לאות" (להלן, יג). והנה נצטוו בה, לפרסם להם הפסד האמונה אשר גדלו בה, רוצה לומר: אמונת מצרים. וזה, כי בזאת הפעולה אשר לפי דעתם היה בה אף וכעס לאלהי מצרים, והיה ראוי לפי אמונתם שיבא רע נפלא בבית אשר יזו בו מדם השה, בה היו נצולים, כמו שאמר "וראיתי את הדם ופסחתי עליכם" (להלן, יג). וזה, כי כבר היה זה אות לישראל שסרו מזאת האמונה הנפסדת, וזה היה סבת הצלתם, רוצה לומר: סורס מהאמונה ההיא. וכבר בארו זה רבותינו ז"ל במכילתא (בא פסחא ז) באופן מסכים לזאת הכונה. על הבתים אשר יאכלו אותו בהם – כבר התבאר אחר זה, כי בשאר הבתים גם כן, אשר היו יושבים בהם, היו מזים מדמו בזה האופן, שנאמר "על הבתים אשר אתם שם" (להלן, יג; ראה מכילי בא פסחא ו). והיה זה כן, כדי שיראו הדם ויתפרסם להם, שבזה הענין תשלם להם ההצלה מהנגף אשר נגפו המצרים בלילה ההוא.

Modern Texts

ר' דוד צבי הופמן שמות י"ב:י"ב-י"ג

והיה הדם לכם לאות – כלומר יהיה אות לטובתכם, שהרי ה' אינו צריך לאות כדי להבדיל בין בתי ישראל לבתי מצרים, כשם שאינו צריך לאות זכרון כדי להיזכר בברית שכרת עם נח לאחר המבול. אך, כשם שנאמר שם "וראיתיה" וגו' כלומר שהי מבקש להיזכר דווקא על ידי אות נראה לעין, כדי שגם העולם כולו יראה שהוא ית' זוכר בריתו, ויכיר שהוא ית' מנהיגו של עולם, כך ביקש ה' גם במצרים להבדיל בין בתי ישראל ובתי מצרים על ידי אות נראה לעין, למען יראה העולם כולו, כי ה' מבדיל בין מצרים ובין ישראל, ועם זאת ידעו ישראל שהם חייבים את הצלתם רק לעבודת ה' הבאה לידי ביטוי על ידי מעשה...

כשם שבעולת התמיד הקרבה פעמיים מדי יום ביומו מוצגת האומה הישראלית ככבש זה שהי רועהו, כן צריך היה כל ראש בית אב בישראל, כמבוא לשחרור מן העבדות, להקריב כבש קרבן לה'. בתור נציג ביתו, בתור נציג של בית המעמיד עצמו תחת הנהגת ית' ומוסר עצמו להשגחתו, השוה דבר הנביא "לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" וכאלו כל משפחה היא אומה בפני עצמה. והרי זוהי מהות החירות, שכל משפחה עצמאית תהיה,

שלא יראו בה רק איבר אחד של שלימות המאוחדת לאומה, למדינה. אך מה היה אופיו של קרבן הפסח? אין הוא כמו הכבש היומי ההוא, קרבן עולה שבו מקדיש האדם את כל חייו כשייכים לה' וכחייבים בעבודתו ובציות לו. מכיוון שהוא נקרא לעתים בשם זבח, הוא שמש של הקרבנות הנאכלים, ובמיוחד של קרבן השלמים הרי שהפסח שייך לסוג של שלמים. אכן, אך טבעי הוא שבשעת היציאה לחירות, כאשר באה לישראל הישועה הגדולה ביותר שלה זכתה האומה אי-פעם, יהיה קרבן שלמים. כשם שהאדם מצהיר על ידי קרבן שלמים על ישועתו כתוצאה של התאחדותו עם הקב"ה, כך גם נפתחה הגאולה ממצרים בביאורו של שם הוי"ה ובהבטחה "כי אהיה עמך" ועתה היא צריכה להיות מושלמת בהתאם לאלה. אבל הפסח צריך להיות כמו קרבן תודה, במיוחד בשביל ההצלה מן המוות במכת בכורות, וכאמור במפורש בפסוק כ"ז, ומכיוון שבמצרים היה מת בכל בית ובית – "כי אין בית אשר אין שם מת" צריך היה להיות פסח בכל בית ובית – "שה לבית". ועוד, שלא כמו בפסח שצריך יהיה להביא בעתיד – אות תודה על ההצלה במצרים, הרי הפסח שזבחו במצרים היה גם קרבן שלמים וגם קרבן תפילה למען השיג את הישועה, ומשום כך נצטוו לזבחו "בין הערביים" – לפני בוא מכת בכורות. במצרים שימש הבית כמזבח, ודם הקרבן נזרק על מזוזותיו ומשקופיו. בהרגישם התאחדות עם הבורא ית' ובחפשו רווח והצלה בהתאחדות זו, אכלו כל בני הבית (גם אלה שמחוץ לבית, שנמנו מראש על קרבן זה והתאחדו אפוא לבית אחד), מקרבן זה בהסיבם על שולחן ה', אבל לא הוצרכו ליתן – כפי שצריכים לעשות בקרבנות השלמים האחרים – חלק מובחר ממנו לכהן, כי בארוחה ראשונה זו משולחן גבוה נחשבו כל ישראל לשווים, כדי להפגין את ייעודם של כולם להיות "ממלכת כהנים" בהעמידם עצמם, על ידי הקרבת הפסח, תחת השגחתו ית', כדי ליהנות כביכול משולחנו, השיגו מושג אמיתי של חירות אמיתית ושל תכליתה של חירות זו – על האדם להיות חפשי מעבודת אנוש כדי ללכת את דרכו בחיים תחת הנהגתו ית' וכדי להשתמש בכוחותיו ובכישוריו מתוך התאחדותו עם בוראו וליהנות מהם. האיסור "לא תותירו ממנו עד בקר" תואם את דיני קרבן התודה – "לא יניח ממנו עד בקר". ובאשר למצוות אכילתו "צלי-אש", אפשר שמשמעותו היא שאמנם על האדם לפתח את כוחותיו ואת כישוריו, אבל לא לפתחם "נא" אלא בעזרת האש, האש כסמל תורת ה', ובלי שתערובת זרה תעכיר את אופיים. אך, גם אפשר שמשמעותו היא, מכיוון שבקרבן פסח יש, בתחילה, גם מאופיו של קרבן עולה, להבליט אופי זה על ידי הכנתו באש, לפחות בצלייה.